

Naročnina: Za Ameriko \$2.00 za celo leto, \$1.00 za pol leta. Za Evropo \$2.50 za celo leto, \$1.25 za pol leta

Oglasi po dogovoru. Pri spremembi. Dvatisila je poleg novega naznaniti tudi stari naslov.

Glavno slovensko organizacijo Jugosl. socialistične zveze v Ameriki.

Vse pritožbe glede nerednega pošiljanja lista in drugih nerednosti, je posiljati predsedniku družbe

Fr. Udovich, 1844 So. Racine Ave., Chicago, Ill.

PROLETARIAN

Owned and published every Tuesday by South Slavic Workers' Pub. Co., Chicago, Illinois.

Subscription rates: United States and Canada, \$2.00 a year, \$1.00 for half year. Foreign countries \$2.50 a year, \$1.25 for half year.

Advertising rates on agreement.

NASLOV (ADDRESS): "PROLETAREC"

4008 W. 31. STREET, CHICAGO, ILLINOIS

KAJ VSE JE NA SLOVENSKEM PREPOVEDANO.

Hrvatski Dnevnik piše 29. septembra pod gornjim naslovom:

"... Zahtevala se je zaplemba 'Knezevo knjižnice' samo zato, ker je bil v eni teh knjig nastinjen kratek govor srbskega državnika Stojana Novakovića, katerega je držal veliki pokojnik na Dunaju leta 1897. o priliki prenosa kosti Kopitarja.

Prepovedana je uporaba dosejanih Sketovih čitank za srednje šole. — Da vidimo, kaj se, je zdelo nadzornim oblastim v teh čitankah tako strašnega.

V čitanki za V. in VI. razred srednjih šol so zabranjena na primer sledeča mesta:

1. "Pri nobenem narodu se ni vera v volkodlake tako razširila, kakor pri Slovencih..."

2. "Koliko je basni o živalih med slovenskim narodom, in to velja več ali manj tudi za ostala slovenska plemena..."

3. "Obredna narodna slovenska pesem — kako lepo zveni..."

4. "Pripovedka o Edipu govori o duševni sorodnosti v razvoju grškega in slovanskih narodov..."

5. "Kraljevič Marko v narodni pesmi" (Das Schicksal der Slaven beklagend — tožec nad usodo Slovanov.)

6. "Največ sveta otrokom sliši Slave" Aufreizende Behauptung — hujskajoča trditve.)

7. "Jadransko morje (das ganze Gedicht aufreizende Klage — cela pesem hujskajoča tožba.)

8. "Čez Kavkaz" (Gedicht, verherrlichend eine russische Landschaft — pesem, povečuje rusko pokrajino.)

9. "Aškeri 'Ukrajinska stepa' — 'in ležiš na solenu, kakor božja dlan...' Kazaki — junaki! (Verherrlichung russischer Krieger — povečevanje ruskih vojakov.)

10. "Rojakom" in "Kdo je mar?" (in beiden Gedichten überschwinglicher Preis der Slovenen — v obeh pesmih naduto slavljene Slovencev.)

11. "Vojaška" (grosse Selbstverherrlichung und Selbstüberhöhung der Slovenen — veliko samopovzdigovanje in samoprecenjevanje Slovencev.)

12. "Na božji poti" — "Milejša bodi ti usoda" (das Los des Landes beklagend — obžaluje usodo dežele.)

13. "V zemlji slovenski, ktera zdaj ima grob komaj za nas!" (Klage — tožba.)

14. "Biti slovenske krvi, hodi Slovene ponos!" (Uebertriebener Eigendunkeel — pretirana domišljavost.)

15. "Stritar: 'Domovina blaga' (Verleidend — zapeljivo.)

16. "Kvileja ne prenaša več bica brezbožnih Langobardov" (Verunglimpfung eines deutschen Volksstammes — blatenje nemškega plemena.)

17. "Narodni ponos in hrabrost naših pradedov" (Ueberhebung — pretiravanje.)

18. "Njih diča kri slovenska" (Uebertreibende Selbstverherrlichung — pretirano samopovzdigovanje.)

19. "Kdo še ni slišal o slavi jugoslovanskega prijateljstva..." (Anpreisung des Allslaventums, u. s. w. — povzdigovanje panslavizma, itd.)

Prepovedano je tudi čitati o grozotah turških vojsk.

Kača je tako ustvarjena, da leze. Človek lahko hodi po konci. Če noče, se degradira na stopnjo golazni.

Za vsebino oglasov ni odgovorne ne upravnitvo ne uredništvo.

Socializem in delitev.

Včasih bi se človek res prijel za glavo, če se ne bi pravočasno spomnil, da to nič ne pomaga. Ampak težko je vendar ohraniti popolnoma mirno kri, če prihajajo razni nasprotniki po dolgih desetletjih razlaganja in odgovarjanja na vprašanja se vedno z enakimi otroškimi ugovori kakor v preteklih časih, ko je bil socializem še strašno za nedoraste. Med najbolj neslanimi sitnarijami, ki se na tak način še vedno ponavljajo, je tudi vprašanje, kako bodo socialisti delili, če zmagajo?

Tisti, ki tako vprašujejo, navadno mislijo, da socializem itak nikdar ne zmagaja. Večinoma tudi ne pričakujejo odgovora na to, ampak si domišljajo, da osmešijo socializem s svojim vprašanjem. V resnici pa ne osmešijo nikogar drugega, kakor samega sebe, ker dokazujejo s svojim vprašanjem, da ne znajo misliti dalje kot jim sega nos.

Vpraševati za to, da se človek pouči, je hvalevredno. Toda kdor vprašuje zaradi polemike, mora poznati predmet, o katerem se prepira. In če se hoče pripraviti o socializmu, mora poznati socializem.

Kdor se je kaj poučil o socializmu in hoče pošteno nastopiti, pa ne bo nikdar prišel z neumnim vprašanjem o delitvi, ker mora vedeti, da ni socializem nikdar učil takega nezmissla. Prvič niso bili umstveni začetniki socializma nikdar taka kratkovidni, da bi pričakovali kakšno resno pomoč od 'delitve'; drugič je pa osnovna misel socializma nasprotna delitvi kakor noči dan. Podlaga socializma je združitev, organizacija, delitev pa bi bila razkosavanje.

Odkod pa je vendar prišlo to babjeverstvo o socialistični delitvi? Večina zabavljavec seveda le ponavlja, kar sliši od drugih. Med ljudmi je silno veliko papir, ki zlobudrajo, kar jim prihaja v ušesa, ne da bi prevdarili, če je v takih besedah kaj zmissla. Tisoč zmot človeškega duha se ohrani in širi le na ta način. Možgani nekaterih ljudi funkcionirajo le kakor aparat, ki je še manj živ od telefona, fonografa ali fotografske plošče; ušesa sprejemajo besede, usta jih dajejo od sebe — to je vse.

Toda odkod so pobrali sijajno idejo o 'delitvi' tisti, za katerimi jo drugi ponavljajo? Torej tisti, ki so bili nje originalni izumitelji, ali ki si vsaj domišljajo, da so bili?

Viri, iz katerih zajemajo taki modrijani, so raznovrstni. Glavna pa sta dva.

Površna glava sliši nekaj zvoniti o socializmu. Nekje so pravili, da hoče socializem zboljšati svet, da ga hoče gnotno zboljšati; iz tega sledi, da je naperjen proti bogatim. To je bolj potrjujejo lepe, ampak stvarno malo vredne fraze, kakor da je socializem 'vera siromakov' in podobno.

Na tej podlagi začne površna glava kombinirati. 'Če hoče socializem pomagati revežem, mora vzeti bogatim, kar imajo in potem — no, potem mora razdeliti bogastvo med siromake.'

Zaključek se zdi površni glavi popolnoma logičen, in navidezno je res pravilen. Pa vendar ni nič vreden. Da se pride do njega, je treba res površnosti. V čem je kardinalna zmot tega mišljenja, bomo pozneje pregledali.

Drugi razlog, da igra ideja 'delitve' tako vlogo, je pa takorekoč historičen.

Hrepenenje, da bi se odpravila beda, je veliko starejšo od socializma. Tako staro je, kakor beda sama. To je torej mnogo mnogo tisočletij. Hrepenenje je ostajalo vedno le hrepenenje, ampak spodbudnejše glave so jele špekulirati, kako bi se premagala mora bede. In v teh špekulacijah je prihajala delitev do veljave.

V preteklosti, ko so bile gospodarske razmere bistveno drugačne od sedanjih, ko zlasti ni bilo sedanjih tehničnih sredstev in vsled tega tudi ne današnjega načina produkcije, se je zdela delitev bogastva res kot zelo enostavna pomoč. Poleg tega se je pa tupatam javlja tudi druga, nasprotna ideja, namreč komunizem, ki pomenja skupno lastnino. Tako je bilo na primer prvotno krščanstvo komunistično, kar se ne sme zamenjavati s socialističnim kolektivizmom. Ali delitev bogastva ali vsaj gotove vrste posesti je bila v preteklosti zelo navadna zahteva za rešitev tedanjega socialnega vprašanja.

Kadar je v starem Rimu beda množice prišla do vrhuna, tedaj se je oglašala zahteva, da se razdeli zemljiška posest in da se stori enako z žitnimi zalogami. Pri starih židih je nekaj časa veljal zakon, da se razdeli zemljiška posest vsakih sedem let nanovo. Kmetje srednjega veka so se v svojih puntih vojskovali za odpravo tlačanstva in za razdelitev gosposke zemlje. V času francoske revolucije so kmetje to kar praktično vršili; gradove so požigali, zemljo so si pa delili.

Tako je razumljivo, da prenašajo ljudje, katerim primanjkuje potrebno znanje, preteklost v bodočnost, pa pripisujejo tudi socializmu enake namene, kakršne so imele gospodarske revolucije v nekdanjosti.

Ko so na ta način podteknili socializmu svoje misli, jim jih ni težko pobijati. Tudi nam ne dela preglavice, če je treba dokazati, da se ne reši z delitvijo socialno vprašanje.

Ko je bilo poljedelstvo glavni vir človeškega pridobivanja, se je naravno največja važnost polagala na zemljiško posest. Še danes mislijo nekateri nacionalni ekonomski, takozvani 'boden-reformirji', da je zemljiško vprašanje najvaž-

nejše od vseh. Nekdaj je res bilo tako in tedaj je bil klic po razdelitvi zemlje razumljiv.

Toda v naših časih prehaja težišče pridelovanja boljbolj v industrijo, v katere raznovrstnih panogah so zaposlene ogromne množice ljudstva. Kaj bi bilo tem neštevilnim milijonom pomagano, če bi se razdelila zemlja? Ali naj grede vsi na kmete? Kdo bo tedaj izdeloval industrijske produkte, brez katerih na sedanji stopnji kulture enostavno ne moremo živeti? Kdo bo oskrboval promet, delal na železnicah, parobrodih i. t. d.? Povratek v nekdanje primitivno življenje, ki bi bil podoben, če naj bi se izvršilo kaj takega, je nemogoče. Pridirjarji, ki nas pozivajo na to, največ s klicem "Nazaj k naravi", so narobe utopisti.

Delovna sredstva se niso razvila le v industriji. Razvoj tehnike je povzročil precejšnjo tudi v poljedelstvu, gospodarstvu, mlinarstvu i. t. d. Odkar poznamo poljedelske stroje, ne marajo ljudje več rabiti motike in sepa, kjer ni to potrebno. To se pravi, da za tiste milijone, ki so zaposleni v industriji, ni več prostora za kmetijah. Njih socialno vprašanje se ne more rešiti z razdelitvijo zemlje.

Dotod misli 'delitve' pravilno. Tukaj se pa pričinja njegova zmot.

— Za kmete bi se lahko razdelila zemlja — špekulira naš modrijan —; ampak kaj naj se deli za industrijski proletarij? Industrijsko bogastvo je kapital. Heureka! Zdaj jih imamo! Socialisti hočejo deliti milijone, milijarde!

Ne po socialistični, ampak po svoji logiki je mož dospel tja. In zdaj nas ima v pesteh. In zdaj se norčuje iz nas. In zdaj nas zdrobi kakor preperelo skorjo.

— Razdelite vse denarno bogastvo, kar ga je na svetu! Kaj dosežete s tem? Koliko pa pride na posameznika? Malenkost! Recimo, da dobi vsakdo tisoč dolarjev. Kaj pa je to? Kaj bo s tem počel velikega? In — kar je poglavitno — kako dolgo ostane ta enakost neizpremenjena?

... Strah in groza! Tako nas je mož vjel, tako je pobil ves socializem.

Kajti kar je res, je res. Če ima danes vsak izmed nas tisoč dolarjev, že jutri ne bo več tako, čez leto dni homo pa najbrže imeli enake razmere kakor danes. Eden bo svoj tisočak dotlej zapravil, drugi jih bo pa medtem sto nabral; eden bo z nosil svoj denar v salun, drugi pojde z njim na borzo...

Tako bi bili torej popolnoma pri kraju, če — hm, če bi imel socializem res tako nemarno podlago.

Modrijan pa ne bi bil prišel do teh zaključkov, če bi se bil le spomnil na nekdanje zahtevo po delitvi zemlje. V preteklosti niso socialni reformatorji zahtevali, da se deli koruza, hruške in fižol, ampak zemlja. To se pravi: Ne produkti, temveč produktivno sredstvo.

V moderni industriji so stroji, motorji, tovarne, rudniki i. t. d. produktivna sredstva. Če bi se torej sploh moglo govoriti o delitvi, bi se morale deliti take reči. Ampak to bi bil očiten nezmissel. Razdeliti strojnega velikana se ne pravi nič drugega, kakor uničiti ga. Razdeliti tovarno tudi ne pomeni nič drugega. Da se s takim uničenjem industrije napravi kaos, a ne reši socialno vprašanje, pa razume lahko vsakdo.

Denarja hočejo socialisti deliti, ker ne bi to niti za en dan veliko zaleglo. Delovnih sredstev hočejo deliti, ker bi bila to blaznost. Kaj hočejo torej deliti?

Odgovor se glasi: Nič!

Kaj pa torej hočejo?

Delo hočejo organizirati tako, da bo vsem skupaj nalagalo čim manjša bremena, obenem pa vsem skupaj prinašalo čim obilnejše sadove. Iz tega sledi, da morajo 'vsi skupaj', to se pravi vsa človeška družba dobiti primerno obliko gospodarske organizacije, ki bo najbolje ustrezala potrebam produkcije in potrebam konzuma. Za ta namen se mora ustanoviti svetovna organizacija.

To nima prav nič opraviti s tistim puhlim kosmopitizmom, ki ga frazasto pridrigajo sanjači, poječi o koncu narodov in o podobnih utopijah. Vse drugega ne pomeni to, kakor da se mora med vsemi narodi ustvariti zveza za tiste interese, ki so vsem skupni. V prvi vrsti velja to za vse produktivne stroke.

Le na taki podlagi je namreč mogoče organizirati produkcijo — industrijsko in agrarno — na tak način, da bo zadoščeno vsem potrebam človeške družbe. In le na taki podlagi je mogoče pametno in pravično organizirati razdeljevanje produktov — to, kar je danes trgovina, potem pravažanje, razvažanje i. t. d.

To razdeljevanje produktov pa ni 'delitve'. Dodajanje produktov članom družbe je plača za njih delo. Na kakšen način se to uredi, je druga reč. Praktično bo družba to izvršila tako, kakor se ji bo zdelo najbolj priuromno, kadar bo dospel do socialistične organizacije. Ni pa treba misliti, da se mora to zgoditi tako primitivno kakor v kasarni, da dobi vsak določeno p reijo krompirja, kruha, mila, premoga in zobobreev, in da se mora oglašati pri raportu, če potrebuje par novih podplatov. Tudi v socialistični družbi lahko ostane splošno izmenjevalno sredstvo, ki se danes imenuje denar; kajti denar izgubi svo sedanjo nevarnost, čim se uredi gospodarska organizacija tako, da bo z njim mogoče svobodno nabavljati potrebščine, pa ne izkoriščati svojega bližnjega.

Volilno leto.

Nacionalne volitve bodo letošnjega leta v Zedinjenih državah. Dasi je še precej daleč do njih, se vendar lahko čuti in opazi, da se bližajo političnim bojem.

Glavna masa volilcev pripada delavskemu razredu. Ako bi imela enotno voljo, bi moral biti prihodnji kongres delavski in prihodnja vlada delavska. Stvar je tako enostavna, da bi jo moral razumeti najprostejši um. Pri volitvah odločuje večina; ako je ta večina delavska in glasuje složno, mora zmagati.

Kljub temu, da je večina v Ameriki nedvomno delavska, pa vendar ne vlada, ampak v doželi gospoduje kapitalistična ali pa malo-meščanska manjšina, in vsakdo se lahko prepriča da gospoduje zoper delavstvo. Če opazuje delavei zakone, vidijo, da so sklenjeni proti njim; če se pomnijo na svoje gospodarske boje, morajo spoznati, da se gospodarji proti njim, če pogledajo na sodišča, opazuje, da se sodi proti njim.

Razne javne institucije so naperjene proti delavstvu. In vendar so se te javne institucije odvisne od ljudstva samega, ki ima v Ameriki priliko, da lahko nastavlja uradnike, lahko sklepa zakone, kakršne sam hoče, da lahko dobi sodnike, ki razumejo njegovo življenje in njegove potrebe.

Vse to odločujejo volilci s svojimi glasovi. Ali volilci ne uporabijo prilike, katero imajo, in zato jo izrabljajo tisti, ki ne bi nikdar mogli vladati, če bi bili prepričani sami sebi.

Bili bi nemomi, če je ne bi porabili. Politika ni stvar kakšnega posebnega idealizma; politika ne stoji izven življenja. Niti čelke, ki pravijo, da jim je le za vero in da jih skrbi le večno izveličanje ljudi, ne morejo zleteti z zemlje in graditi svojih božjih hramov v oblakih, ampak morajo imeti trda tla pod seboj in se baviti s tem življenjem. Če nočejo ali če hočejo — morajo se.

Le dobro premissljena špekulacija dopoveduje delavskemu ljudstvu, da je politika nekakšna posebna reč, ki je previsoka, da bi jo razumelo in za katero je torej najbolje, da se ne briga. V resnici ni politika nič drugega kakor zastopanje interesov in iskanje koristi. Kdor ima v politiki glavno besedo, zastopa z njo svoje interese in varuje svoje koristi. Dokler dovoljuje delavstvo, da gospodujejo kapitalisti, bi bili magnati zelo nemomi, če ne bi porabili te ugodne prilike in poskrbeli zase, kolikor najbolje morejo.

V nekaterih deželah so razmere take, da ne more delavstvo politično priiti do veljave, tudi če ima dobro voljo za to. Kjer je volilni red tak, da je že z umetno volilno pravico zagotovljena večina nasprotnikom delavstva, tam se ne more proletariatu očitati, če ne porabi v svoj prid prilike, katere nima.

V Ameriki je stvar drugačna. Tukaj po pravici lahko pravimo, da je delavstvo samo največje sivo, če je teptano, izkoriščano, zanibevano in goljufano. Resnica je, da imamo v Ameriki splošno in enako volilno pravico; večina ljudstva ima torej možnost, da dobi tudi večino v parlamentih.

V drugih deželah se mora delavsko ljudstvo šele bojevati za to, kar delavstvo v Ameriki že ima. Seveda tudi ameriški proletarij ni dobil volilne pravice kot darilo iz nebes. Naši predniki, tisti, ki so bili že pred nami v tej deželi, so se morali kravo bojevati za vsak košček pravice tukaj, kakor smo se mi bojevali v starem kraju. In ti boji niso bili otroške igrice, ampak mnogo krvi je teko, preden je bilo kaj pridobljeno.

V tem oziru je delavstvo v Ameriki resnično na boljšem, kakor v mnogih drugih deželah. Delo, ki ga morajo naši tovariši v starem kraju še sami opravljati z neznanjskimi žrtvami, so tukaj opravili že tisti, ki spe v grobovih.

Zakaj pa so se bojevali?? Zato, ker so hoteli, da bi se njih potomcem, torej nam, boje godilo. Pribravilo so ljudstvu v tej deželi pravice, zato da bi se jih posluževalo in si z njimi zboljšalo svoj položaj. To ljudstvo, ki je

prišlo za njimi, je pa pozabilo na boje svojih prednikov in prepustila sadove onega boja svojim nasprotnikom, da ga še bolj tlačijo, kakor so njih očeti tlačili nekdanje ljudstvo.

Splošno volilno pravico, pridobljeno od nekdanjega delavstva, ima sedanje delavstvo v Ameriki. Velikanska množica tega delavstva pa niti ne premisli, koliko bi bila ta pravica vredna, če bi se je prav poslužilo.

Kapitalistom se ne more zameriti, če mislijo na svoje profite in si delajo zakone po svoje, dokler morejo. Zameriti je delavstvu, da pripuša to.

Ako pustiš sukno na klopi, pa greš proč, se ne smeš pritoževati, če ti je ukradena. Ako odpreš vrata v parlamente sam tisti, o katerih veš, da ti bodo v zbornicah pletli biče, se ne smeš pritoževati, da si tepen.

Volilno leto je. Governorje in legislatorje, kongresnike in senatorje in še razne druge funkcionarje ho volilo ljudstvo v Ameriki. Ali jih bo res volilo, ali bo le glasvalo, kakor bodo hoteli kapitalisti?

Če hoče, jih lahko izvoli. Toliko je delavstva v Ameriki, da lahko dobi absolutno večino v kongresu, če hoče. In če tudi naprej ve, da še ne dobi večine, ker je en del delavstva še preveč zaspal, je vendar naloga zavednih delavcev, da store svojo dolžnost.

Da sami volijo socialistično, s tem še ni opravljena vsa njih dolžnost. Treba je tudi, da dramijo in prepričujejo druge, da agitirajo, in glavno — da organizirajo. V boju je organizacija vojska in vsak socialistični klub je bojna četa.

Čas se ne ustavlja. Nepričakovano hitro pride doba volitev. Le tisto dečo bo rodilo sad, ki se opravi pravočasno. Zato je treba, da zasnujejo rokave vsi sodruzi.

Organizirajte nove klube; Utrjujte in povečajte sedanje! Si-rite socialistične časopise in literaturo! Navajajte tovariše, da postanejo družavljani, dokler je čas. To so sedaj najnujnejše naloge. To je letošnja delavska naloga.

Obrekovalce je lahko vsak tepec. Zato pa tudi falotski obrekovalci tako lahko prezro, da se bodo danes ali jutri sami vjeli v svojih mrežah.

V morju, ki oklepa azijsko zemljo od Indije do Japana, so somi gotovo najštevilnejši in najnevarnejši. Na malajskih obalah jih imenujejo ljudozree po vsej pravici. Ljudje pa se maskujejo na ta način, da pripravljajo iz njih različna jedila. Najbolj se boje soma, ki živi v Malajskem morju in se imenuje ikanja. Ko se je pred nedavnim časom pogreznila neka francoska ladja v morski ožini Rio, je poginilo največ ljudi radi somov. Okrog 90 so jih zgrabili v istem trenutku.

Izdelovalci kislih kumar so sklenili na svojem zborovanju v Chicagu, da bodo povisali cene svojih pridelkov. Izjavili so, da jih sicer boli srce, ker morajo to storiti, toda pomoči ni druge. Sicer ne marajo večjega dobička — o tega ne; vzrok za draginjo je, ker so kumare zamrzile, kar je zelo ohladilo seveda tudi njih ljubezen do ljudstva.

Težko si je misliti čas, ko ljudje niso tobaka kadili, njuhali, zvečili itd., in vsled tega tudi včasih bljuvali. Pred odkritjem Amerike stari svet ni poznal tobaka in njega užitka. Krištof Kolumb in njegovo moštvo so prvi videli človeka kaditi. Ko so leta 1492 prišli do otoka San Salvador, so na svoje začudenje opazili skupino rjavih ljudi, ki so sedeli okoli ognja ter spuščali iz nosa dim. Ko so jih bolj natančno ogledali, so videli, da imajo en konec tankega in suhega listja, zavitega v fine koruzne liste, v ustih, do čim imajo drugi konec prižgan. Indijanci so kadili prve cigarete. To tajinstveno rastlino so domačini imenovali 'tobako'. Odotod imo tobak, pa ne od otoka Tobago, ki so ga štiri leta kasneje odkrili.